

ВІДГУК опонента

д.ю.н., професора Віхляєва Михайла Юрійовича на дисертацію Мандриченко Жанни Василівни на тему «Адміністративно-правова аксіологія: теоретичні концепції та їх практична реалізація в сучасній Україні», що подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційна праця Мандриченко Жанни Василівни «Адміністративно-правова аксіологія: теоретичні концепції та їх практична реалізація в сучасній Україні» порушує одне з найбільш важливих та водночас недостатньо осмислених у доктрині питань сучасного адміністративного права. На тлі системної перебудови вітчизняного правопорядку, посилення верховенства права, утвердження людиноцентричного підходу в діяльності органів публічної влади та активного просування України шляхом європейської інтеграції, фундаментального значення набуває опрацювання ціннісного підґрунтя адміністративного права, яке визначає вектор, зміст і допустимі межі функціонування суб'єктів органів публічної влади.

Своєчасність обраної наукової проблематики обумовлюється також потребою теоретико-прикладного осмислення сучасних трансформацій у сфері публічного урядування, стандартів адміністративного провадження, оптимізації адміністративної юстиції, масштабного впровадження цифрових технологій у публічне адміністрування, а також досягнення розумного паритету між суспільним інтересом і фундаментальними правами особи в умовах дії правового режиму воєнного стану та майбутньої повоєнної відбудови держави. У даному контексті аксіологія адміністративного права переростає рамки чистої теорії та перетворюється на практичний методологічний фундамент для правотворчої і правозастосовчої діяльності.

Необхідність проведення цієї наукової роботи продиктована й поточним станом розробленості теми. Незважаючи на значні здобутки українських науковців у вивченні інститутів адміністративних процедур, принципів галузі, гармонізації законодавства із стандартами ЄС та забезпечення права на належне врядування, комплексної монографічної праці, присвяченої адміністративно-правовій аксіології як цілісному науковому напрямку, дотепер створено не було. Відтак, звернення дисертантки до цієї тематики є виправданим, теоретично обґрунтованим і повністю відповідає запитам розвитку сучасної правничої науки.

Автор належним чином сформулювала об'єкт, предмет, мета-цільову спрямованість та систему завдань дослідження, що вирізняються логічною взаємопов'язаністю. Завдяки послідовному виконанню поставлених завдань здобувачці вдалося реалізувати мету праці: створити завершену концепцію адміністративно-правової аксіології, окреслити її роль і значення у структурі науки адміністративного права, а також сформулювати низку нових наукових положень і практичних пропозицій, що сприятимуть прогресивному розвитку вітчизняного законодавства.

Зміст дослідження безпосередньо узгоджується із державними стратегіями та програмними документами України, спрямованими на розбудову демократичного публічного адміністрування та дотримання прав людини. Сформульовані в роботі висновки та концептуальні ідеї відповідають цілям: Концепції адміністративної реформи в Україні (затвердженої Указом Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98); Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р); Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р); а також Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки (затвердженої Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-IX). Дисертацію виконано в межах планових науково-дослідних робіт Одеського державного університету

внутрішніх справ, зокрема за темою «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів в державі» (номер державної реєстрації 0123U103538).

Обґрунтованість та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується, зокрема, тим, що вони є результатом неупередженого та багатостороннього осмислення явищ та процесів, що охоплюються предметом дослідження, яке спирається на широкий та продуктивний джерелознавчий аналіз, використання правильного поєднання методів наукового пізнання та прагнення здобувача запропонувати новий погляд на дійсну та належну організацію та функціонування цих явищ та процесів.

Зокрема, автором уперше обґрунтовано прогностичне значення розробленої концепції адміністративно-правової аксіології як цілісного теоретико-методологічного підґрунтя для стратегічної модернізації вітчизняного публічного права (у т.ч.: а) доведено, що системна інтеграція аксіологічної тріади (людиноцентризм, справедливість, свобода) під егідою верховенства права визначає телеологічний вектор еволюції галузі в умовах цифрової трансформації публічного управління (адміністрування); б) окреслено потенціал галузевої аксіології у забезпеченні легітимності інструментарію публічної влади, адаптації правової системи до викликів повоєнного відновлення України та її зближення з правовим простором Європейського Союзу).

Крім того, автором удосконалено уявлення про функціональний потенціал адміністративно-правових цінностей через виокремлення їхніх основних функцій: орієнтаційної (визначає стратегічні вектори розвитку галузі), регулятивної (зумовлює ціннісне наповнення норм і процедур), інтегративної (забезпечує консолідацію та внутрішню єдність елементів правової системи) та легітимаційної (виступає інструментом формування суспільної довіри до органів публічної влади).

Важливим є й те, що автором здійснено удосконалення позицію, згідно якої адміністративне право виступає основним інституційним та інструментальним механізмом практичного втілення засад конституційного ладу

України (а саме, доведено, що трансформація загальних конституційних положень у конкретні стандарти діяльності органів публічної влади забезпечується через трирівневу систему галузевих засобів: аксіологічно орієнтовані адміністративні процедури, правомірні управлінські акти та дієві контрольні механізми, які у сукупності слугують критеріями оцінки легітимності владної діяльності).

Нарешті, у дисертації знайшло подальший розвиток уявлення про те, що свобода в системі адміністративно-правової аксіології виступає фундаментальним обмежувачем публічної влади, який визначає межі допустимого втручання держави у сферу індивідуальної автономії особи (у т.ч.: а) доведено, що операціоналізація цієї цінності забезпечується через імперативне застосування тесту пропорційності (придатності, необхідності та збалансованості засобів), вимоги правової визначеності й обмеження меж адміністративної дискреції; б) обґрунтовано, що в умовах воєнного стану та цифрової трансформації публічного урядування свобода трансформується із декларативного концепту в дієвий захисний механізм від алгоритмічного свавілля та надмірного розширення владних повноважень, слугуючи критерієм сутнісної легітимності управлінських рішень).

Висунуті автором висновки вирізняються беззаперечною оригінальністю та раніше не виносилися на прилюдний захист. Дослідження характеризується достатнім рівнем новаторства, причому теоретичні положення з елементами новизни рівномірно представлені в усіх структурних частинах праці.

Представлена робота є цілісним, системним та повністю самостійним дослідженням, яке має завершений науковий вигляд. У дисертації вирішено важливу наукову проблему сучасної науки адміністративного права, що полягає в розробленні цілісної концепції адміністративно-правової аксіології як самостійного напрямку галузевої науки. Концепція охоплює її понятійно-категоріальний апарат, предмет і методологічні засади, систему адміністративно-правових цінностей, їх ієрархію, закономірності взаємодії з принципами,

функціями та інститутами адміністративного права, а також механізми реалізації у правотворчій і правозастосовній діяльності.

Загальнодержавна цінність та прикладний потенціал. Вагомість здобутих автором результатів для держави полягає в їх спроможності слугувати орієнтиром під час вдосконалення нормотворчої діяльності та визначення стратегічних пріоритетів зміцнення демократії в Україні.

Прикладні напрацювання автора спрямовані на оперативне усунення ціннісних суперечностей, що має вагоме значення для модернізації публічного управління.

Сфери практичного використання результатів. Сформульовані підсумки та рекомендації мають виражену практичну цінність і можуть бути впроваджені в таких напрямках:

- у нормотворчості: як теоретичний базис для оновлення вітчизняної нормативно-правової бази, зокрема під час розробки деталізаційних норм до Закону України «Про адміністративну процедуру» та інших актів щодо діяльності суб'єктів публічної влади, з метою гарантування верховенства права, застосування європейських стандартів належного урядування та посилення правового захисту особи;

- у правозастосовній сфері: у діяльності владних суб'єктів, у першу чергу органів місцевого самоврядування та адміністративних судів задля підвищення вмотивованості ухвалюваних рішень, оптимізації управлінських процесів і реального захисту прав та інтересів громадян (підтверджується актом впровадження в практичну діяльність Одеського окружного адміністративного суду від 21 травня 2026 року);

- у навчально-виховній діяльності: під час підготовки та викладання дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Адміністративні процедури», «Забезпечення прав людини в діяльності поліції», «Актуальні проблеми захисту та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності», «Актуальні питання теорії та практики державного управління», «Сучасні аспекти адміністративного права», «Актуальні питання

адміністративного права», а також при створенні підручників і навчальних посібників для засвоєння здобувачами вищої освіти аксіологічних засад галузі (підтверджується актом впровадження в освітній процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 13 квітня 2026 року);

-у науково-дослідній роботі: як фундаментальна платформа для подальшого вивчення проблемних питань адміністративно-правової науки, гармонізації національного права з міжнародними стандартами та підвищення ефективності інституту публічного адміністрування (підтверджується актом впровадження в науково-дослідну діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ від 23 березня 2026 року).

Відсутність порушень академічної доброчесності. Аналіз дисертації не виявив фактів порушення академічної доброчесності, зокрема плагіату чи фальсифікацій. У дослідженні належним чином зазначено джерела при використанні ідей, тверджень і фактів, дотримано вимоги законодавства про авторське право, представлено достовірні результати наукової діяльності, використання джерел супроводжується відповідними посиланнями.

Повнота викладення матеріалів в публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення та результати дисертації достатньо повно висвітлено у публікаціях, серед яких 21 стаття у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України; 4 – у виданнях, що індексовані в міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science; 8 – тези доповідей на науково-практичних заходах.

Апробація ключових результатів та ідей дисертаційного дослідження здійснювалася достатньо повно, шляхом виголошення наукових доповідей і повідомлень на низці міжнародних науково-практичних заходів, зокрема:

- «Сучасний стан та тенденції розвитку науки та освіти» (м. Дніпро, 10 лютого 2025 р.);
- «Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти та технологій в XXI столітті» (м. Ізмаїл, 04 лютого 2025 р.);

- «Current state and priorities modernization of science, education and society» (м. Тампере, Фінляндія, 08 лютого 2025 р.);
- «Modern Directions and Movements in Science» (м. Люксембург, Велике Герцогство Люксембург, 16–18 червня 2024 р.);
- «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 17 травня 2024 р.);
- «Цінність Конституції України в сучасних умовах» (м. Київ, 20 червня 2024 р.);
- «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень» (м. Одеса, 19 травня 2023 р.);
- «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (м. Одеса, 17 червня 2022 р.).

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Разом з тим, при тому, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертації свідчать про її належний науковий рівень, у ній має місце декілька малозначних недоліків та невикористаних можливостей для досягнення ще більш високих показників якості дослідження.

1.Щодо порівняльно-правового аспекту дослідження. Беззаперечною перевагою рецензованої праці є її глибока орієнтація на європейські стандарти адміністративного права та аксіологічні орієнтири правової держави. Водночас убачається, що наукова цінність окремих авторських узагальнень могла б бути ще вищою за умов здійснення більш розгорнутого та поглибленого порівняльно-правового аналізу практичного досвіду конкретних держав – членів Європейського Союзу (наприклад, ФРН, Франції чи Польщі) щодо трансформації їхніх національних адміністративно-правових систем під впливом спільних європейських цінностей.

2. Щодо співвідношення концепції належного врядування та принципу ефективності. Автор цілком обґрунтовано наголошує на вираженій аксіологічній

природі та значенні концепції належного врядування (*good governance*) для модернізації сучасного вітчизняного адміністративного права. Разом із тим поза належною увагою автора залишилося питання щодо теоретико-прикладного співвідношення та балансу між нормативним змістом *good governance* та принципом ефективності публічного адміністрування, зокрема у випадках виникнення колізій між процедурними гарантіями прав особи та оперативністю ухвалення управлінських рішень.

3. Щодо використання прецедентної практики європейських судових інституцій. Дисертація вирізняється репрезентативним та системним залученням практичного доробку Європейського суду з прав людини, що дало змогу авторові якісно аргументувати основні пропозиції та висновки. Проте додаткової наукової глибини дослідження набуло б за умови висвітлення та аналізу практики Суду Європейського Союзу, з урахуванням його вагомого внеску у формування правових стандартів належного адміністрування (*right to good administration*) та регламентацію адміністративних процедур на інституційному рівні ЄС.

4. Щодо впливу *acquis* Європейського Союзу на систему цінностей. У роботі переконливо доведено зростаючу роль і значення європейських адміністративно-правових стандартів у процесі гармонізації національного законодавства. Водночас, зважаючи на набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, вагомим напрямом для подальшої наукової дискусії залишається системний аналіз безпосереднього впливу *acquis* Європейського Союзу на трансформацію та структурування всієї системи вітчизняних адміністративно-правових цінностей.

5. Щодо практичних механізмів імплементації ціннісних стандартів. Сформульована автором концепція адміністративно-правової аксіології є суттєвим внеском у розвиток галузевої науки. Разом із тим прикладний аспект роботи дещо вигравав би, якби автор детальніше висвітлювала конкретні правові та організаційні інструменти імплементації зазначених європейських ціннісних

стандартів безпосередньо в повсякденну діяльність суб'єктів владних повноважень в сучасних умовах.

Разом із тим, вищевикладене жодною мірою не заперечує те, що дисертація є прикладом наукового дослідження, яке виконане автором особисто, характеризується достатньою завершеністю та єдністю змісту, вирізняється науковими результатами, що мають очевидну наукову новизну, неспростовне теоретичне та практичне значення, а також є концептуальними знаннями науки адміністративного права.

Загальний висновок. Дисертація Мандриченко Жанни Василівни на тему "Адміністративно-правова аксіологія: теоретичні концепції та їх практична реалізація в сучасній Україні" є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою, котра містить вирішення наукової проблеми, що має суттєве значення для адміністративного права. Дисертація виконана на високому теоретичному рівні, викладена науковою мовою. Розділи роботи пов'язані між собою структурно і змістовно, висновки ґрунтуються на результатах проведеного дослідження, які, у свою чергу, є достатньо аргументованими та доказовими.

На підставі вищевикладеного вважаю, що дисертація за змістом та формою відповідає вимогам вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти та науки України від 12 січня 2017 р. №40 (зі змінами) та іншим вимогам Міністерства освіти та науки України, а її автор – Мандриченко Жанна Василівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного
фінансового та інформаційного права

Ужгородського національного університету

Михайло Віхляєв
завідувач
Провідний фахівець

Михайло Віхляєв
Віхляєв М.Ю.

Михайло Віхляєв
/ Сіданс Х.В.